

Handläggare
Stefan Larsson Lindmark
Telefon: 08-508 08 494**Till**
Kungsholmens stadsdelsnämnd
2021-09-30

Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare

Svar på remiss för Kommunstyrelsen (KS 2021/986)

Förvaltningens förslag till beslut

1. Kungsholmens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Ärendet justeras omedelbart

Ann-Christine Hansson
StadsdelsdirektörLena Forsberg
Avdelningschef

Sammanfattning

Det nationella professionsprogrammet föreslås bestå av två delar. Den ena delen är en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare samt ett nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare respektive förskollärare.

Förslaget om en nationell struktur för kompetensutveckling innebär att rektorer, lärare och förskollärare ska få bättre möjligheter att under sitt yrkesliv bredda sin kompetens, utveckla sin undervisningsskicklighet, sitt ledarskap, specialisera sig eller göra karriär inom skolväsendet. Den andra delen är ett meriteringssystem som föreslås innehålla två meriteringsnivåer, meriterad och särskilt meriterad.

Förvaltningen ställer sig i stort positiv till ett professionsprogram för att främja yrkesutveckling för förskollärare rektorer och för att skapa en bättre kvalitet i undervisningen för barn och elever.

Förvaltningen vill lyfta fram behovet av professionsutveckling för förskollärare som under en lång yrkeskarriär i huvudsak arbetar med undervisning i barngrupp. Det skulle till exempel kunna vara att ge dem möjlighet till verksamhetsnära forskning på den egna förskolan som sedan leder till någon form av meritering. Förvaltningen bedömer att det skulle ge större möjligheter till att ha kvar skickliga förskollärare i verksamheten över tid.

Bakgrund

Skolkommissionen lyfter i delbetänkandet Samling för skolan (SOU 2016:38) den stora betydelse som lärarkompetens har för elevers kunskapsresultat. Även förskollärares och rektorers yrkeskunnande har stor betydelse för elevernas resultat och måluppfyllelse.

Att ständigt, genom hela yrkeslivet, ges möjlighet till kompetensutveckling som utvecklar lärares, förskollärares och rektorers yrkeskompetens är en förutsättning för att de ska bli verkligt framgångsrika i sin yrkesgärning vilket konstateras av Utredningen om en bättre skola (SOU 2018:17). I promemorian föreslås att ett nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare ska inrättas med syftet stärka skolprofessionerna, höja kvaliteten på utbildningen och öka skolprofessionernas attraktionskraft.

2011 infördes ett legitimationssystem för lärare och förskollärare (se vidare avsnitt 4.2.2). I och med legitimationsreformen har strukturen för behörighet inom läraryrkena tydliggjorts. Det är numera tydligt vem som är behörig att undervisa vilka elever i vilka ämnen (förordningen [2011:326] om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare, den s.k. behörighetsförordningen). Men en nyexaminerad lärare eller förskollärare har mycket kvar att lära och utveckla för att till fullo behärska läraryrket. Introduktionsperioden är en viktig insats för att nya lärare och förskollärare ska ges möjlighet att komma in i yrket på ett positivt sätt. Därefter krävs strukturerad och kontinuerlig kompetensutveckling som utvecklar områdena inom lärarkompetensen.

OECD lyfter i sin rapport från 2015 (Improving Schools in Sweden) att skolväsendet behöver stärkas på systemnivå, bland annat när det gäller ledning av skolor. Lärare och förskollärare är beroende av en god arbetsledning. Skolkommissionen framhåller i sitt betänkande (SOU 2017:35) att rektorer behöver systematik i sin professionsutveckling för att kunna möta de utmaningar som yrket innebär. Det är obligatoriskt för rektorer att gå en befattningsutbildning. Enligt Skolkommissionen behöver utbildningen dock bättre svara upp mot de problem som rektorerna möter i vardagen i skolan. Befattningsutbildningen för rektorer har inriktats mot organisering och kvalitet. Den behöver emellertid stärkas för att bättre svara upp mot skolans utmaningar. Enligt Skolkommissionen behövs också både en förberedande utbildning för blivande rektorer, en s.k. rekryteringsutbildning, och ett system för fortsatt kompetensutveckling för rektorer.

Sammantaget saknas en sammanhållen struktur som omfattar både förberedande och fortsatt kompetensutveckling för rektorer.

Den s.k. karriärsstegsreformen infördes 2013 genom dels en ändring i skollagen, dels en statsbidragsförordning. Genom lagändringen kompletterades den då befintliga bestämmelsen om att varje huvudman ska sträva efter att för undervisningen anställa lärare och förskollärare som har forskarutbildning. Kompletteringen bestod dels i en bestämmelse om att huvudmännen också ska sträva efter att inrätta karriärsteg för särskilt yrkesskickliga lärare med karriärstegen förstelärare och lektor.

Statskontorets uppföljningar¹ visar vidare att karriärstegsreformen är spridd till många huvudmän och skolenheter, men att reformen inte helt har funnit sin form och inte är förankrad i lärarkåren. Det är tydligt att det saknas en gemensam bild av vad som ska krävas för att kunna utses till förstelärare eller lektor. Det är också oklart vad en lärare ska utveckla eller hur en lärare ska göra för att kvalificera sig till ett karriärsteg.

De flesta lärarna och förskollärarna saknar behörighet till forskarstudier

En viktig förutsättning för en utbildning på vetenskaplig grund är att skolväsendet har lärare, förskollärare och rektorer med en forskarutbildning. Verksamheter med forskarutbildad personal har större förmåga att både hitta och omsätta resultat av forskning.

En bidragande orsak till att det finns få forskarutbildade i skolväsendet är att grundutbildningen till lärare fram till 2001 inte gav behörighet till forskarutbildningen. Därför är det i dag många lärare som saknar sådan behörighet. Det behövs därför tydliga och varaktiga strukturer för fortbildning av verksamma lärare och förskollärare så att de kan kvalificera sig för forskarstudier. På så sätt kan fler välja en karriärväg mot forskarstudier.

Ärendet

Professionsprogrammet föreslås bestå av två bärande delar. En nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare samt ett nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare respektive förskollärare. Statens skolverk föreslås vara den myndighet som har det övergripande ansvaret för professionsprogrammet.

Kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare

Förslaget om en nationell struktur för kompetensutveckling innebär att rektorer, lärare och förskollärare ska få bättre möjligheter att under sitt yrkesliv bredda sin kompetens, utveckla sin undervisningsskicklighet, sitt ledarskap, specialisera sig eller göra karriär inom skolväsendet. Förslaget innebär att kompetensutvecklingsutbudet ska byggas upp över tid.

Det kan bestå av redan befintliga insatser, som kan behöva utvecklas, samt nya insatser, bl.a. ett förslag om ett fördjupat kursutbud som med tiden kan leda till att en lärare eller förskollärare når en masterexamen i didaktik, ämnesdidaktik eller skolledarskap och därmed får behörighet till forskarutbildning.

Utbudet behöver kontinuerligt utvärderas och revideras för att möta de förändringar som sker i till exempel föreskrifter inom utbildningsområdet och i samhället samt utifrån kunskapsläget inom skolforskningen över tid.

Förslag om ett nationellt meriteringssystem

Förslaget om ett nationellt meriteringssystem innebär att legitimerade lärare respektive förskollärare ska kunna få sin kompetens erkänd. Meriteringssystemet ska innehålla två meriteringsnivåer, meriterad och särskilt meriterad. Beteckningarna meriterad lärare respektive förskollärare och särskilt meriterad lärare respektive förskollärare ska skyddas i skollagen (2010:800)

så att de inom skolväsendet endast ska få användas av den som fått beslut om sådan meriteringsnivå.

För meriteringsnivån meriterad ska villkoren vara åtta års erfarenhet av undervisning i skolväsendet eller fyra års erfarenhet av undervisning i skolor med särskilt svåra förutsättningar, förmåga till undervisning av hög kvalitet, att ha genomfört viss kompetensutveckling inom ramen för det nationella professionsprogrammet samt att under en viss tid har haft ansvar för en särskilt kvalificerad arbetsuppgift eller genomgått kompetensutveckling särskilt avsedd för sådana arbetsuppgifter.

Villkoren för meriteringsnivån särskilt meriterad ska vara att ha avlagt en licentiat- eller doktorsexamen avseende ämnesdidaktik eller ett ämne som helt eller huvudsakligen kan hänföras till ett undervisningsämne inom skolväsendet eller inom det specialpedagogiska ämnesområdet och att ha visat pedagogisk skicklighet under minst fyra års tjänstgöring som lärare eller förskollärare inom skolväsendet eller att ha undervisat på universitet eller högskola.

Det föreslås vara Skolverket som efter ansökan ska pröva frågan om en legitimerad lärare eller legitimerad förskollärare uppfyller villkoren för meriteringsnivån meriterad eller särskilt meriterad. Ansökan om meriteringsnivå ska vara belagd med en avgift. Beslut om avslag på en ansökan om meriteringsnivå ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

I dag är det den enskilda rektorn som bedömer och erkänner lärares och förskollärares yrkesskicklighet, till exempel vid medarbetarsamtal och lönesamtal. När en förstelärare ska utses ska huvudmannen utse en lärare som har visat särskilt god förmåga att förbättra elevernas studieresultat och i övrigt bedöms vara särskilt kvalificerad för undervisning och uppgifter som hör till undervisningen. Risken med ett sådant tillvägagångssätt när förstelärare utses är att det kan finnas brister i likvärdigheten i sådana bedömningar så länge det inte finns några gemensamt överenskomna faktorer eller indikatorer utifrån vilka yrkesskickligheten kan bedömas.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Ändringarna i skollagen och den nya förordningen om nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare föreslås träda i kraft den 1 juli 2023. Det ger god tid för Skolverket att med bistånd av Rådet för professioner i skolväsendet arbeta fram

nödvändiga föreskrifter om bland annat meritering och meriteringsförfarandet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom förskoleavdelningen inom förvaltningen.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Promemorian omfattar flera professioner inom flera olika utbildningsverksamheter. Förvaltningen bedriver enbart skolverksamhet inom en skolform: förskolan. Förvaltningens synpunkter och förslag är därför begränsade till den del av promemorian som berör förskollärare och förskolans verksamhet

Förvaltningen är positiv till inrättandet av en nationell struktur för kompetensutveckling för lärare, förskollärare och rektorer. En nationell struktur skulle skapa mer likvärdiga förutsättningar för lärare och förskollärare att höja sin kompetens och utvecklas under sin yrkestid oavsett huvudman. Det är också positivt att Skolverket får i uppdrag att samordna kompetensutvecklingen och systemet för meritering.

Förvaltningen instämmer i förslaget att ett nationellt program för kompetensutveckling skulle höja läraryrkets attraktionskraft och gynna undervisningen i förskola och skola. Det skulle också gynna samverkan mellan lärosäten och yrkesverksamma lärare och förskollärare och stärka den vetenskapliga grunden. Det är positivt att kompetensutvecklingsinsatserna inte är statiska utan kan förändras över tid för att följa aktuell forskning och verksamhetens behov.

I förslaget är det inte preciserat hur strukturen för kompetensutvecklingen ska se ut för olika befattningar. Förvaltningen menar att det vore bra om kompetensutvecklingen hade olika spår för förskollärare, lärare och rektorer utifrån respektive yrkesgrupps uppdrag.

Förvaltningen är positiv till att förskollärare och lärare som bedriver en undervisning av god kvalitet bör kunna få detta bekräftat och att professionsprogrammet ska innehålla ett nationellt meriteringssystem. Det är också bra att meriteringssystemet bygger på nationella kriterier för yrkesskicklighet som kan ligga till grund för tydliga karriärvägar och en ökad professionell status.

För att meriteringssystemet ska omfatta även förskolan ser förvaltningen ett behov av att statsbidraget för karriärtjänster (förordning 2019:1288) också inkluderar förskolan om förslaget genomförs. Ett statsbidrag skulle bidra till att göra det möjligt för ekonomiskt svagare huvudmän att anställa meriterade och särskilt meriterade förskollärare.

Det är i grunden bra att professionsprogrammet ger förskollärare och rektorer möjligheter till en akademisk karriär. Bland annat utifrån att det finns ett behov av mer förskoledidaktisk forskning. Det är dock viktigt att olika former av akademiska meriter kan leda till professionsutveckling för att även gynna förskollärare och lärare som vill utveckla undervisningen med barnen och eleverna.

Förvaltningen anser att det är av högsta vikt att förskollärare som undervisar i barngrupp kan få en professionsutveckling utan att gå vidare till andra uppdrag när de når en högre akademisk nivå. Det skulle till exempel kunna vara att ge dem möjlighet till verksamhetsnära forskning på den egna förskola som sedan leder till någon form av meritering. Förvaltningen bedömer att det skulle ge större möjligheter till att ha kvar skickliga förskollärare i verksamheten över tid.

Förvaltningen ser professionsprogrammet som ett steg i rätt riktning men det är samtidigt viktigt att utforma det så att det verkligen leder till en förbättrad undervisning och en större likvärdighet ur ett barn- och elevperspektiv.

Ärendet justeras omedelbart och lämnas över som svar på remissen till kommunstyrelsen.

Bilagor

1. Promemorian - Professionsutveckling för rektorer, lärare och förskollärare
2. Följebrev promemorian - Professionsutveckling för rektorer, lärare och förskollärare KS 2021/986